

Vem håller ihop kulturlivet?

En rapport om vad som står på spel när
riksorganisationernas resurser urholkas.

En bärande del av Sveriges kulturliv

I hela landet skapar tusentals ideella kulturföreningar verksamhet, mötesplatser och möjligheter till deltagande, skapande och arrangörskap. Det är en mångfasetterad sektor som rymmer både små och stora aktörer och ett brett spektrum av kulturuttryck.

På nationell nivå organiseras en stor del av sektorn genom riksorganisationer. Ideell kulturallians samlar 19 rikstäckande medlemsorganisationer inom den ideella kultursektorn. Vissa organiserar lokala föreningar eller distrikt, andra samlar enskilda medlemmar, nätverk eller aktörer inom ett särskilt kulturuttryck. Några har en lång historia i folkrörelsetraditionen, medan andra har vuxit fram kring samtida kulturuttryck eller nya sätt att organisera sig. Tillsammans rymmer de allt från arrangörsled och lokalhållande föreningar till verksamheter med fokus på lärande, deltagande, specifika målgrupper eller konstnärligt skapande. Olikheten är en styrka, eftersom den speglar verksamheternas olika behov och förutsättningar. Trots detta är kunskapen om riksorganisationernas roll och betydelse ofta begränsad.

Riksorganisationerna är en central del av kulturens infrastruktur. De skapar de långsiktiga strukturer som gör det möjligt för föreningar och människor i hela landet att organisera sig, utvecklas och delta i kulturlivet. Organisationernas kanslier och nationella strukturer är därför inte ett komplement till kulturlivet, utan en del av den infrastruktur som gör kulturlivet möjligt. Men under lång tid har de ekonomiska förutsättningarna försämrats. När inflationen räknas in har stora delar av det ideellt organiserade kulturlivets riksorganisationer förlorat omkring en tredjedel av sina resurser på bara tio år. Samtidigt ökar beroendet av kortsiktig projektfinansiering, medan kraven på administration och rapportering blir allt mer omfattande.

Konsekvenserna märks redan nu: färre utbildningar och mötesplatser, minskat stöd till lokala föreningar och sämre förutsättningar för deltagande, arrangörskap och ideellt engagemang. Och när riksorganisationerna försvagas, försvagas också kulturlivet i hela landet.

Vad gör en riksorganisation?

Tillsammans fyller riksorganisationerna ett antal gemensamma funktioner som gör att kulturlivet kan fungera som ett sammanhängande system, där erfarenheter, kunskap och verksamhet kan utvecklas och spridas mellan föreningar, platser och sammanhang.

Det här är funktioner som inte kan ersättas på lokal eller regional nivå. Det handlar inte om enskilda aktiviteter eller projekt, utan om långsiktiga strukturer som gör det möjligt för kultur att skapas, nå människor i hela landet och utvecklas över tid.

Det handlar bland annat om att:

- samordna lokala föreningar och skapa nationella nätverk för erfarenhetsutbyte och utveckling
- utveckla och bevara konstformer och kulturarv
- möjliggöra kunskapsutveckling genom utbildningar, konferenser och mötesplatser
- utveckla arrangörskap, kulturverksamhet och deltagande genom metodutveckling och stöd
- ge juridiskt, organisatoriskt och ekonomiskt stöd till medlemsföreningar
- företräda sina medlemmar i dialog med myndigheter och beslutsfattare
- skapa förutsättningar för att kultur ska kunna produceras, arrangeras och spridas

Birkagårdens Folkets hus.
Foto Marcus Gyllborg

Organisationsstödet är grunden till att kunna ha ett kansli. Tack vare kansliet finns en kontinuitet som gör det möjligt att genomföra kurser, mässor, samordna frågor, producera en katalog, skapa samarbeten och nätverk.”

ArbetSam – Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd

Varför behövs offentlig finansiering?

Riksorganisationerna bär alltså upp gemensamma strukturer och kollektiva nyttor, såsom kunskap, nätverk och tillgänglighet. Dessa funktioner skapar stora värden för kulturlivet, men genererar sällan egna intäkter. Det går exempelvis inte att finansiera nationell samordning, medlemsstöd, utbildningar eller långsiktig utveckling enbart genom biljettintäkter eller sponsring. När det offentliga stödet minskar finns därför mycket begränsade möjligheter att kompensera bortfallet. Att höja medlemsavgifter är sällan en enkel lösning, eftersom lokala föreningar ofta har små ekonomiska marginaler. Risken är att högre avgifter i stället försvagar det lokala föreningslivet.

Samtidigt är dagens offentliga finansiering ofta uppdelad mellan flera olika myndigheter och stödformer. Det skapar i praktiken en

lapptäckesfinansiering där långsiktiga uppdrag vilar på kortsiktiga, osäkra och administrativt krävande stöd. När finansieringen saknar långsiktighet blir det svårt att upprätthålla de strukturer som gör det ideella kulturlivet möjligt.

Det saknas kunskap, erkännande och hållbara stödstrukturer för det fria och ideellt organiserade kulturlivets infrastrukturer.

MAIS – Musikarrangörer i samverkan

Nedskärningar och konsekvenser

Resurserna har urholkats med en tredjedel

Den ideella kultursektorn har under lång tid varit ekonomiskt underfinansierad. Efter pandemi, inflation och statliga nedskärningar har situationen förvärrats ytterligare.

För många riksorganisationer syns de offentliga nedskärningarna inte direkt i de nominella siffrorna. Flera organisationer har fått minskade stöd, medan andra får ungefär samma belopp, eller endast små ökning, jämfört med för tio år sedan. Men när inflationen räknas in innebär det i praktiken nedskärningar med en tredjedel. Om stöden hade följt inflationen skulle organisationerna i dag haft omkring 35 miljoner kronor mer. Samtidigt har kostnader för personal, lokaler, resor och verksamhet ökat kraftigt, vilket innebär att organisationerna successivt har fått mindre resurser att bedriva verksamhet för.

Det ideellt organiserade kulturlivets riksorganisationer

-34 %

Statligt stöd 2016-2026, justerat för inflation.

Studieförbundens neddragningar är ännu större och uppgår till omkring 45 procent i reala termer under samma period. Riksteatern har analyserats separat eftersom organisationen är betydligt större än övriga organisationer i sammanställningen. Även där syns en tydlig minskning när inflationen räknas in.

Studieförbunden

-45 %

Riksteatern

-16 %

Statligt stöd 2016-2026, justerat för inflation.

Även kulturverksamhet som finansierats genom andra politikområden än kulturbudgeten har påverkats av neddragningar. Ett exempel är SIOS - Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige - vars statliga organisationsstöd låg inom arbetsmarknadsområdet och togs bort 2024 efter att ha funnits sedan 2008.

När flera stödstrukturer försvagas samtidigt

De minskade stöden påverkar inte bara enskilda organisationer, utan flera delar av den infrastruktur som det ideella kulturlivet är beroende av. Studieförbunden är exempelvis inte riksorganisationer i samma mening som Ideell kulturallians övriga medlemsorganisationer, men folkbildningen är en viktig samverkanspart för många riksorganisationer och deras medlemsföreningar. På lokal nivå fungerar studieförbunden ofta som en del av den praktiska infrastrukturen kring föreningslivet, genom lokaler, stöd, nätverk och möjligheter att utveckla verksamhet.

När riksorganisationernas stöd minskar samtidigt som studieförbundens breda verksamhet skärs ned uppstår därför ett dubbelt slag för många lokala föreningar. De får mindre stöd från sin riksorganisation, samtidigt som de lokala resurser och sammanhang som tidigare funnits genom folkbildningen också försvagas. Det är konsekvenser som inte alltid syns i statistiken, men som påverkar föreningarnas möjlighet att bedriva och utveckla verksamhet.

Mindre resurser – mer administration

Utöver minskade resurser finns strukturella problem i hur stöden är utformade. Stöd beslutas ofta årsvis och besked ges sent, ibland efter att verksamhetsåret redan har inletts. Det gör långsiktig planering svår och skapar osäkerhet. När organisationsstöden minskar tvingas föreningar i ökande grad söka projektstöd för att kompensera. Enskilda projekt kan ibland få extern finansiering, men det är betydligt svårare att finansiera de långsiktiga strukturer som håller ihop verksamheten mellan projekten. Det innebär mindre flexibilitet och sämre villkor för den verksamhet som behöver bära över tid: kansli, medlemsstöd, samordning, utbildning och utveckling.

Samtidigt ökar kraven på ansökningar, uppföljning och rapportering, vilket innebär att organisationerna behöver lägga mer tid på pappersarbete samtidigt som resurserna minskar. För små kanslier och organisationer med begränsad personal blir detta särskilt kännbart –

tid som hade kunnat användas till medlemsstöd, utbildningar, samverkan och utveckling måste i stället gå till administration och redovisning.

Storleken på bidraget möjliggör inte långsiktig planering: det täcker inte ens en basal bemanning.

Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund

Flera organisationer beskriver också att stödsystemen är svåra att förutse, med otydliga prioriteringar och motiveringar. Sammantaget handlar problemen inte bara om resursnivåer, utan om hur systemen är utformade och vilken typ av verksamhet de möjliggör.

Konsekvenserna märks redan nu

Flera riksorganisationer beskriver hur de har tvingats minska personal, lägga ned kontor och begränsa sin verksamhet. Funktioner som tidigare varit självklara kan inte längre upprätthållas, och organisationerna tvingas i allt högre grad prioritera bort delar av sin viktiga verksamhet.

Förändringarna påverkar inte bara organisationernas interna kapacitet, utan också möjligheterna att möta behoven från kulturlivet, ge stöd, skapa mötesplatser och bedriva utvecklingsarbete i hela landet.

Minskade anslag urholkar våra centrala grundfunktioner och därmed försvagas den nationella infrastrukturen.

Amatörteaterns Riksförbund

När resurserna minskar ser vi:

- färre utbildningar, arrangörsträffar och nätverksmöten
- inställda aktiviteter och turnéer
- minskat stöd till medlemsorganisationer
- nedlagda publikationer och minskad kommunikation
- färre fysiska möten
- minskade möjligheter till samverkan och utbyte mellan föreningar
- mindre deltagande i externa sammanhang
- mer tid till administration och mindre tid till kärnverksamhet

Konsekvenserna slår dessutom ojämnt. När resurserna minskar drabbas ofta resurssvaga aktörer och områden först – till exempel mindre föreningar, landsbygder och förorter, där tillgången till offentliga kulturinstitutioner redan är mer begränsad.

Inom något år kommer vi att få ett negativt resultat och händer det ingenting är risken stor att vi inte finns kvar år 2035.

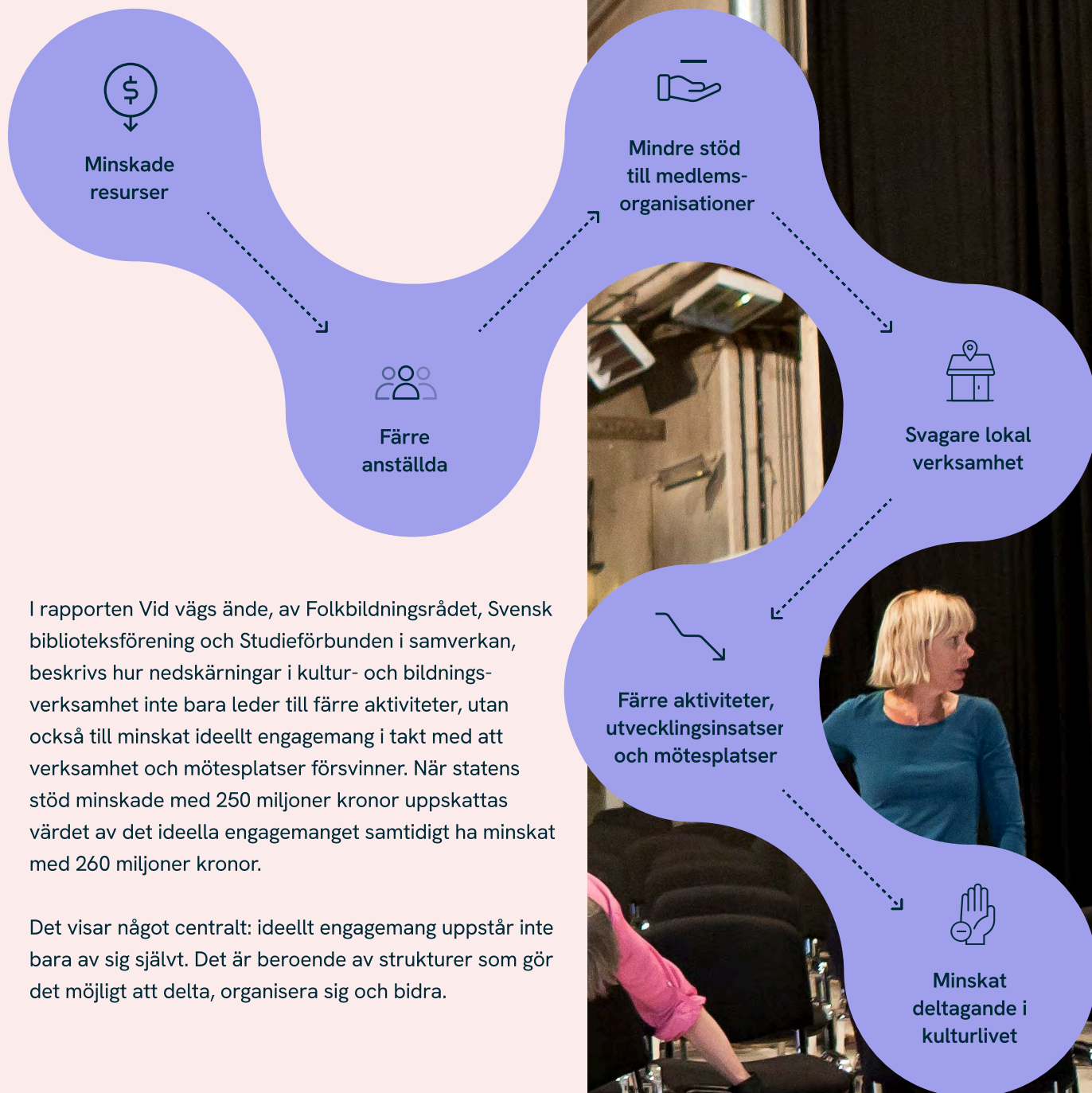
Riksförbundet Sveriges Konstföreningar

Moderna operan.
Foto: Mattias Pettersson.

Från nedskärning till minskat deltagande

När stöd, kompetens och samordning försvagas hos riksorganisationerna får det kedjereaktioner genom hela kulturlivet – från nationell nivå till lokala föreningar och deltagare.

I rapporten Vid vägs ände, av Folkbildningsrådet, Svensk biblioteksörening och Studieförbunden i samverkan, beskrivs hur nedskärningar i kultur- och bildningsverksamhet inte bara leder till färre aktiviteter, utan också till minskat ideellt engagemang i takt med att verksamhet och mötesplatser försvinner. När statens stöd minskade med 250 miljoner kronor uppskattas värdet av det ideella engagemanget samtidigt ha minskat med 260 miljoner kronor.

Det visar något centralt: ideellt engagemang uppstår inte bara av sig självt. Det är beroende av strukturer som gör det möjligt att delta, organisera sig och bidra.

Folkets hus och parker.
Foto Kari Jantzen

Detta står på spel

När riksorganisationerna försvagas, försvagas också hela kulturlivet. Det handlar inte bara om minskad kapacitet i enskilda organisationer, utan om en gradvis nedmontering av de strukturer som bär upp kulturlivet som helhet. Det påverkar förutsättningarna för lokal verksamhet, deltagande och ideellt engagemang i hela landet. Möjligheterna till kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte och återväxt minskar, vilket riskerar att leda till svagare kvalitet, sämre kontinuitet, färre aktiva aktörer och en mer begränsad konstnärlig och kulturell utveckling.

Men det är också en demokratifråga. Principerna för civilsamhällespolitiken betonar långsiktighet, självständighet, dialog och mångfald. När finansieringen blir kortsiktig och oförutsägbar, samtidigt som administrationen ökar och resurserna minskar, blir det svårare för organisationerna att verka långsiktigt och självständigt. I förlängningen handlar det också om möjligheten att leva upp till de nationella kulturpolitiska målen. När tillgången till kultur minskar, deltagandet begränsas och skillnaderna mellan olika delar av landet ökar, försämras förutsättningarna att nå målen om tillgänglighet, jämlikhet, kvalitet och förnyelse.

Om de strukturer som bär upp det ideella kulturlivet fortsätter att försvagas riskerar vi alltså inte bara färre aktiviteter och mötesplatser, utan ett fattigare, mer ojämnt och mindre levande kulturliv i hela landet, med sämre förutsättningar att nå de nationella kulturpolitiska målen. För att människor även framöver ska kunna mötas, skapa, arrangera och delta i kulturlivet är det avgörande med långsiktiga och hållbara förutsättningar för de riksorganisationer som bär upp den ideella kultursektorn.

På sikt riskerar vi:

- svagare stöd till lokala föreningar
- färre kulturaktiviteter, utbildningar och mötesplatser
- minskad kompetensutveckling för föreningar och arrangörer
- sämre återväxt bland kulturutövare och ideellt engagerade
- ökade skillnader mellan olika delar av landet
- minskad mångfald, kvalitet och kulturell utveckling
- sämre möjligheter att nå de nationella kulturpolitiska målen

Ideell kulturallians medlemsorganisationer

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam), Ax – Kulturorganisationer i samverkan, Bilda, Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker, Folkkrörelsernas konstfrämjande, Musikarrangörer i samverkan (MAIS), Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV), Riksförbundet Sveriges konstföreningar, Riksteatern, Skådebanan Riks, Sensus studieförbund, SIOS – Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, Studieförbunden i samverkan, Studieförbundet, Studieförbundet Vuxenskolan, Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund, Sveriges Hembygdsförbund och Våra gårdar

Ax och MAIS medlemsorganisationer

Amatörteaterns Riksförbund (Ax), Folk You (Ax och MAIS), Föreningen för Tidig Musik (Ax), Kammarmusikförbundet (MAIS), Kontaktnätet (Ax och MAIS), Kyrkosångförbundet i Svenska kyrkan (Ax), Rank (MAIS), Riksförbundet Lokalrevyer i Sverige (Ax), Riksförbundet för Folkmusik och Dans (Ax och MAIS), Riksförbundet, Visan i Sverige (Ax och MAIS), Riksförbundet Öppna Kanaler (Ax), RUM - Riksförbundet Unga Musikanter (Ax), Svensk Jazz (MAIS), Svenska Arbetarsångförbundet (Ax), Svenska Folkdansringen (Ax), Svenska Squaredansförbundet (Ax), Sveriges Arbetarteaterförbund (Ax), Sveriges Filmförbund (Ax), Sveriges Guideförbund (Ax), Sveriges Körförbund (Ax), Sveriges Orkesterförbund (MAIS), Sveriges Spelmäns Riksförbund (Ax och MAIS), Sverok (Ax), Sweden Festivals (MAIS), SUB - Riksförbundet för subkultur (Ax), UngiKör (Ax), Ung media i Sverige (Ax), Ung teaterscen (Ax)

Om rapporten

Rapporten bygger på en enkät till Ideell kulturallians medlemsorganisationer om deras uppdrag, ekonomiska villkor och hur det förändrade läget påverkat deras verksamhet. Den ekonomiska analysen omfattar statliga verksamhets- och organisationsstöd 2016–2026 till medlemsorganisationer inom Ideell kulturallians samt de

organisationer inom Ax – Kulturorganisationer i samverkan och MAIS – Musikarrangörer i samverkan som får statligt stöd. Projektstöd ingår inte. Siffrorna avser real förändring, alltså justerat för inflation. Riksteatern och studieförbunden redovisas separat eftersom de skiljer sig i storlek och stödstruktur.